

S U P L E M E N T
A R T I S T I C H - L I T E R A R I

— P O R !

QUADRET DE COSTUMS CA-

TALANAS, ORIGINAL DE

MODEST URGELL

A Eleonora Duse.

Amica esimia,

Nella fiducia della vostra inalterabile amicizia osai, più volte, recitarmi qualcosa del nostro teatro moderno, ed or non è molto, vi recitai anche malamente tradotti alcuni brani di codesta mia ultima opera drammatica. Perdonatemi, dunque, se oggi ho l'arditezza di stampare il vostro nome egregio in queste pagine, per ricordarvi la santa pazienza ed esemplare rassegnazione con la quale mi avete ascoltato, persuasa, senza dubbio alcuno, della mia incurabile mania per il teatro.

L'autore.

Pedralbes, MDCCCCI

POR!

ANÉCDOTA ORIGINAL DE MODEST URGELL

(AB ILUSTRACIONS DEL AUTOR)

PERSONATGES

SANTIAGO,	30 anys.	- D. E. Borrás.
TECLA,	54 >	D.a C. de Mena.
JAUME,	55 >	D. J. Borrás.
XICO,	19 >	D. C. Delhom.

SIGNES CONVENCIONALS

VVVV	LLAMPECH.
●	TRO.
—	PAUSA.

Trons, llamps, vent, pluja y horas que tocan lluny, á la Parroquia.

Lloc de l'acció: alta montanya, Catalunya.

QUADRO UNICH

Negra nit del dos de Novembre del any MDCCC..... La escena representa un interior de casa de pagés. A la dreta la llar, ahont hi creman uns quants tions; á la esquerra, taula y armari ab porrò, gots, sucre, &; porta al foro que dona al camp, y laterals tancadas; entre la porta del foro y la llar, una capelleta ab dos ciris encesos y llantia apagada; escò, cadiras, llaurer benehit, una manta, fanal, &, &.

Al aixecarse'l teló gran tempestat VVVVV ● ●

ESCENA I

TECLA, d'esquena al públic, resant agenollada.

VVVVV Sant Lluch, Sant March, Santa Creu, Santa Bárbara no'ns deixéu. ● Deu meu, Señyor! Quins trons! Y quina tempestal! Feu que no duri; y la Santa Verge tinga commiseració de nosaltres, avuy y sempre, y'n s'ongla lo que més convinga, y siga sempre lo qu'hagi de ser, y tot per honra y gloria del sempre alabat y benehit Deu Nostre Senyor, amén! Ave María Puríssima, sens pecat fou concebuda. VVVVV Quíns llampechs, Reyna Santíssima! Sant March, Santa Creu, Santa Bárbara ● no'ns deixéu, ara ni may, y Sant Antoni gloriós ens guardi de cap desgracia y de cap mal pensament. Deu meu! Quína nit! No tinch pas recort d'altra semblant! Ni aquella terrible, avuy fa sis anys... No hi há pas cap dubte: aquesta encara es pitjor. Ayl ayl me semblava qu'havia tancat. (*Tancant la porta.*) Y aquesta llantia, ¿qué fa? Ja s'ha apagat dugas voltas; potser té poch oli. (*Examinantla y encentlla.*) Vaya, mes no hi fa pas res: jo no n'hi asegiré una gota. Deu me'n guard! Barrejar l'oli de casa ab aquest sant oli benehit! May de la vida! Tu cremarás, si's plau per fors! Bol! No faltarà més! Això son tretas del mal esperit! Ja he fet bé d'encendre'l dos ciris, sobre tot aquesta nit y en diada tan senyalada! El dos de novembre! El dia dels morts! VVVVV Jesús ● Maria, Joseph! (*Senyantse.*) Sant Lluch, Sant March, Santa Creu, Santa Bárbara no'ns deixéu! Sembla

que no vol maynar. Uy! Quín burinot més negre! (*Esquivantlo.*) Au, au! Afora á butzinar! Ja es estrany ab aquest temps!... Ara, farém la creu ab els tions: aixins, d'aquesta manera,

no entran bruixas, ni bruixots. Diu qu'en nits de trons baixan per la xemenya... (*Fent tot quant va dihent.*) Y ara... aquí l'laurem benehit. Ja hi torném?... ¿Qué té aquesta porta? No entench pas com s'obra, tota sola. Jo juraria que l'havia ben tancada... Casi'm fa por... ¿Que també vols fer com la llantia? Míratela ara, si crema! La barreré. (*Tot barrant la porta.*) Ja trucarán, si volen... Aixins. Potser he fet mal en deixar sortir al noy. Anéu á saber qué havíam de fer. A n'el xicot prou li recava, y si dech dir la veritat, ara me'n penedeixo; sols que tant ell com jo ho hem fet

á fi de bé, y Deu ja'n ho tindrà en compte. Ja me'n recordaré d'aquesta vetllada! (*Tocan las onze, pausadas y molt lluny.*) Vejam: dugas, tres, quatre... sis... nou... onzel! Reyna Santíssima! Las onzel!... En semblants horas els altres días no'n fa poca d'estona que ja tots dormim! Y ensopregar-se cabalment avuy, en diada tan sagrada y ab aquesta nit tan funesta!... Y en Jaume? Ves aquell també quina ansia! Veurém com s'ho pendrà. Quan té la mala, mal si faig, mal si no faig; y si ara no'ls troba á casa... (*Escoltant.*) Calla! M sembla haver sentit... Seria'l vent; aquest ventot á voltas fa un remor, brunzeix d'una manera, que fins fa feredat. Ah! No! No! No es pas el vent, n'estich segura; potser el noy... (*Trucan á la porta.*) ¿Qui es? ¿Qui hi há?

JAUME, d'àns.—Soch jo: obra.

TECLA.—Vaig, vaig. (*Trayent la barra.*)

JAUME, d'àns, eritant.—Au, au! Depressa!

TECLA, no podent obrir.—Ja val! ¿Qué té aquesta porta? Ay, Senyor! Deume paciencia.

JAUME.—Vaja! que no hi fa pas de bon estar aquí fora! (*Obrint y entrant.*)

ESCENA II

TECLA y JAUME,
que penja la manta y la carrabina.

TECLA.—Ayl! Alabat siga Deu! Ja era hora! M creya que no vindràs. (*Tancant la porta sense barrarla.*)

JAUME.—Tu sí que m'agradas! ¿No veus quin temps fa? Y la mullena que porto assobre!

TECLA.—Y donchs, ¿qué t'has fet?

JAUME.—M'he passejat prenent la fresca, si coneixes! Y tu, ¿com ets llevada encara? ¿No'm podia esperar el noy?

TECLA.—No, home, no, Mare de Deu! Y qué vens malhumorat! Si tu sabías lo qu'està passant!...

JAUME.—A tu sempre te'n passan.

TECLA.—Ja ho pots ben dir; lo qu'es avuy...

JAUME.—Avuy no estich per orgas.

TECLA.—Donchs hi haurás d'estar com jo mateixa, mal que'ns pesi, y encara que no vulgas.

JAUME.—T'he dit que no'm vingas ab quèntos! Y... aquells ja son al llit?

TECLA.—Prou, proul! ¿Al llit? Ja t'ho darán!

JAUME.—Donchs, y'l noy, ¿que no es á casa?

TECLA.—Quan callis, si pots, t'ho diré,

JAUME.—¿Qué t'ha passat? Vaja, depressal

TECLA.—Donchs ha passat que aquell se-nyor... may me'n recordo... don...

JAUME.—Sí, l'pintor... ¿y qué?

TECLA.—Qu'es l'hora que no ha tornat, y'l noy ha sortit á veure si'l trobava.

JAUME.—¿Qué dius ara? ¿Don Santiago?

TECLA.—Sí, sí; don Santiago se n'es anat com tots els días, y encara l'espero.

JAUME.—¿Y'l noy?

TECLA.—Pobre xicot! Buscantlo per aquests voltants.

JAUME.—¿Ara? ¿á las foscas? ¿y ab aquesta nit?...

TECLA.—Fa ja una bella estona; potser més d'un'hora.

JAUME.—Ben pensat: quan plovía més fort! Y tu ¿per qu'el deixavas?

TECLA.—Perque'ns hem pensat que si no hi anava, tu'l renyarías; y com m'ha vist tan capfada, se n'ha endut el paraygua y'l pito; diu que xiulant potser qu'el senti.

JAUME.—Pot anar á xiular ab aquesta pluja. Malehitsigal...

TECLA.—No reneguis.

JAUME.—¿Y qui renega?

TECLA.—Ni malas paraulas! Aixó Deu no ho vol!

JAUME.—Y ara, si aquest mestre no's troba, ves per nosaltres qui'n compromí!

TECLA.—Aviat t'amohinas. Ja tornarà un' hora ó altra, ajudant Deu; jo en ell confio.

JAUME.—Y ¿per aixó cremas dos ciris?

TECLA.—¿Avuy? Vaya, ja ho crech! Y la llantial! No faltaría més, en diada tan senyalada!

JAUME.—Tens rahó: ja no hi pensava: dos de novembre...

TECLA.—Día dels difunts y divendres.

JAUME.—¿Y no't fa recansa que'l noy?...

TECLA.—¿Y per qué? Ni ell ni nosaltres hem fet may cap mal á ningú, ben al contrari; ara mateix, aquest bordegás no'n té en cuidado, buscant aquest don Santiago de Nostre Senyor. Callal'M sembla que'l sento. Vaya! Un xiulet... un altre... Mala senyall Aixó no m'agrada!

JAUME.—¿Per qué ho dius?

TECLA.—Perque aixó vol dir que no l'ha trobat.

JAUME.—Deu de Deu!

TECLA.—Jesus, María, Joseph! Qufnas blasfemias!

JAUME.—Si ab la teva catxassa m'fas pertenir,

y m'impacientas, y no sé lo que'm dich! (*Procurant obrir la porta.*) ¿Qué rediantre té aquesta porta? (*Obrint ab violència.*) Xico! Xico! Entra d'una vegada! Qué tant gansejar!

ESCENA III

DITS, XICO.

XICO.—Bona nit.

JAUME.—Molt bona, com hi há mó! ¿Y don Santiago?

XICO.—¿Don Santiago? Prou, proul Som anat fins al camp del merlot. Feya una porl... (*Tecla tanca la porta sense barrarla.*)

JAUME.—¿Y qué?

XICO.—Res; ni rastre.

JAUME.—Anéu á saber ahont rediantre s'ha ficat! Quan jo'm torni á embolicar... ¿Y á quina hora dius qu'ha sortit?

TECLA.—Avans de las quatre. Aquest encara no havia tornat.

XICO.—Emperó, el som vist del coll Massó, quan venia.

JAUME.—Y ¿per qué no'l cridavas?

XICO.—¿Y jo qué sabia? Si allavoras encara s'hi veyá. ¿Fa, mare, que vos ho he dit?

JAUME.—Y ell ¿cap ahont tirava?

XICO.—Uy! Ja havia passat la verneda, camí de Tamarit.

JAUME.—Cap á las tancas de pedra.

XICO.—Justal! Allá hont el rocám torna la veu y respón lluny.

JAUME.—Y ab tot aixó, ¿carregat d'aque-lles andrónimas y sense paraygua?

TECLA.—Si t'haig de dir la veritat, no me'n som ataleyat.

XICO.—Jo sí: duya aquella capsà tan lluhenta y aquell llibre de colors. ¿Sabéu, pare?

JAUME.—Prou: vols dir alló que sempre hi es-criu. No li faltava res més!

XICO.—No hi escriu: hi mapa cosas y preso-nas.

TECLA.—¿Y tu qué sabs?

XICO.—¿Que no ho sé? L'altre dia va mapar l'avia Severa tota vestida de negre, y fins un mussol d'alló més gros.

TECLA.—Bon mussol ets tu, tros de llus!

XICO.—Oy que s'il Y també deya que faría un mapa de la iglesia y el cementiri, y en Badó enterrat un mort.

TECLA.—¿Voléu que vos diga una cosa? Jo crech que aqueix bon senyor no hi es pas tot.

JAUME.—Y naltres ¿que'n sabém d'aqueixas caborias? Però tu ¿que no veyas el temps cóm estava? Si avans de las quatre, de cap á ponent venia una negror qu'espantava.

TECLA.—Y es clar qu'ho vejam! Si m'he cansat de dirli: «Miris que's mullarà; miris qu'això porta malicia; miris qu'avuy es mala diada, els sants difunts!... Aquests días á casa, á resar!» Però ell, qu'es cas d'això! Més tossut que may, á la taleya!

XICO.—Ahir vespre deya que quan fa fosa por, encara es més bonich: ¿fa, mare?

TECLA.—Que ho sé jo lo que's deyal Disbarats!

XICO.—Y que per mapar la pluja, s'ha de fer aixins.

JAUME.—¿Cóm vols dir aixins? ¿Mullantse?

XICO.—Sí, sí; mullantse y mapant.

TECLA.—Deu meu Senyor, quinas cosas! Si'l vells tornavan!

XICO.—Y per mapar els trons, ¿cóm deuen ferho?

TECLA.—Ay, fill meu, no m'amohinis!

JAUME.—Déixal que pregunti! El saber may fa nosal!

TECLA.—¿Qué vols qu'et diga? Tu y jo no'n sabém pas de lletra, y gracias á Deu, may ens ha mancat res.

JAUME.—No ho digas massa alt.

TECLA.—Ay, ay! ¿Per qué?

JAUME.—Vejam si aquest jove'm costará l'empleyo.

TECLA.—¿A tu?

JAUME.—¿Donchs á qui? L'amo me'l va recomenar en presona, y si ara no compareix...

TECLA.—Y ¿quina culpa hi tenim naltres? ¿Qu'es cap criatura? ¿No l'hem avisat prou vegadas? Y desemprés, aquest bordegàs no l'ha cerat poch ni gayre, riscantse á pendre mal.

JAUME.—Sí; á las foscas, podfa buscar la llunal

XICO.—Quan feyan aquells llampechs tan grossos, si que s'hi veya, y enlluernavan ¿veritat, mare? Y avans d'arribar al serrat, fins m'ha semblat que'l veya á don Santiago, com si caminés y tot, ab uns brassos més oberts!...

JAUME.—Y ¿per qué'l deixavas anar? ¿Qué'n feyas del pito?

XICO.—Oh! ja hi he corregut; però no ho era.

JAUME.—¿Y donchs?

XICO.—Era aquella olivera vella que's va assecar l'any passat. He rebut un tanto que per poch m'esberlo. Miréu, mare, quin nyanyo.

TECLA.—No serà res, si Deu vol. ¿Ja t'has senyat?

XICO.—Tres vegadas.

TECLA.—Aixins ho has de fer; y desemprensas dar gracies á Deu Nostre Senyor, perquè't podías ben matar.

XICO.—Escoltéu, pare: ¿qué ho fa que de nit els arbres semblan homes?

JAUME.—La teva por.

TECLA.—Tu no cal que digas. Recórdat d'avuy fa sis anys: també s'ensopegava en divendres.

XICO.—Jo també me'n recordo; però allò era un'oliva. La vareu matar, ¿fa, pare?

JAUME.—Y es clar. May m'ha fet por cap bestia, ni cap home, ni ningú.

TECLA.—Això també ho crech... mes els morts...

JAUME.—Els morts... ¿qué?

TECLA.—Deixemho corre.

XICO.—Donchs á mi las bruixas, y encara més els llampechs, perque diu que matan.

TECLA.—No pas á n'els creyents y bons miñyons.

XICO.—El Manelet de ca'n Grau bé n'era de creyent y bon xicot.

TECLA.—Vaja, vaja, ja n'hi há prou; no vulgas saber tant.

JAUME.—El xicot pregunta.

TECLA.—Y jo responch, ¿ho tens entés? y gira full.

JAUME.—Sempre tens por dels esperitats!

TECLA.—¿Sabs quàntas n'hi há? Qu'avuy ni tu, ni'l noy, havéu passat el rosari, darrera d'aquest pintorot. Ni may qu'hagués vingut!

JAUME.—Y mentres tant el temps passa. ¿Quina hora deu ser?

TECLA.—Aviat mitja nit.

XICO.—Pare, aquella porta s'obra.

JAUME.—Vejam! ¿Qui hi há? ¿Qui es? Eh! Se-ria'l vent. (Acostantse al foro.)

XICO, mirant cap á fera.—Pare, miréu quin cel més negre!

JAUME.—Rechristo!! (També mirant.)

TECLA.—Jesús, María, Joseph!...

XICO.—De cap á llevant encara llampega!

JAUME.—Y arreu ben emplujat! (Tornan tots cap al proseni.) Mala negada fassí'l temps!

TECLA.—Eh, tul Jaumel

JAUME.—¿Qué hi há?

TECLA.—Que no't vull sentir parlar d'aquesta manera! Vaya uns modos! Y quinás paraulas!

JAUME.—Y á tu't sembla que no tinch motiu?

TECLA.—May de la vidal ¿Vols que aquest jove torni? Encomanal á Deu.

JAUME.—Sí, pots anar á encomanar! Quan á aquesta hora no es aquí, molt me temo una desgracia!

TECLA.—Bé, ara no'n parlém més. (Tancant la porta del foro.)

JAUME.—¿Qué fas?

TECLA.—¿No ho veus? Tanco.

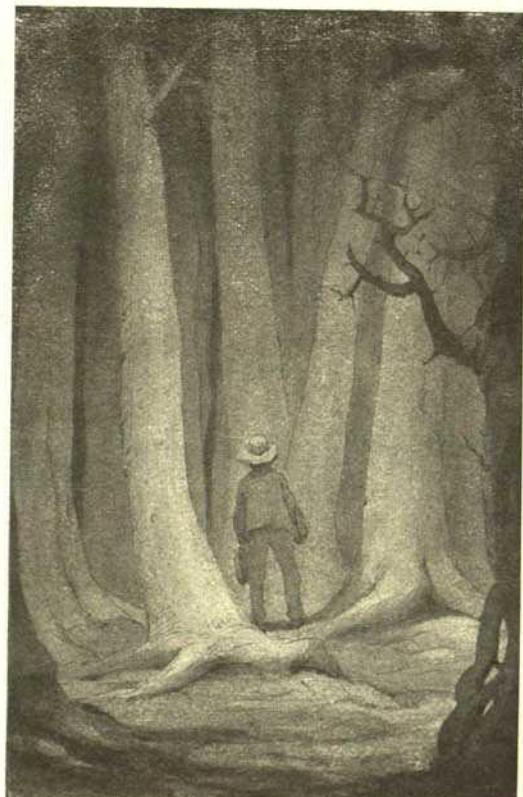
JAUME.—¿Que hi posas la barra?

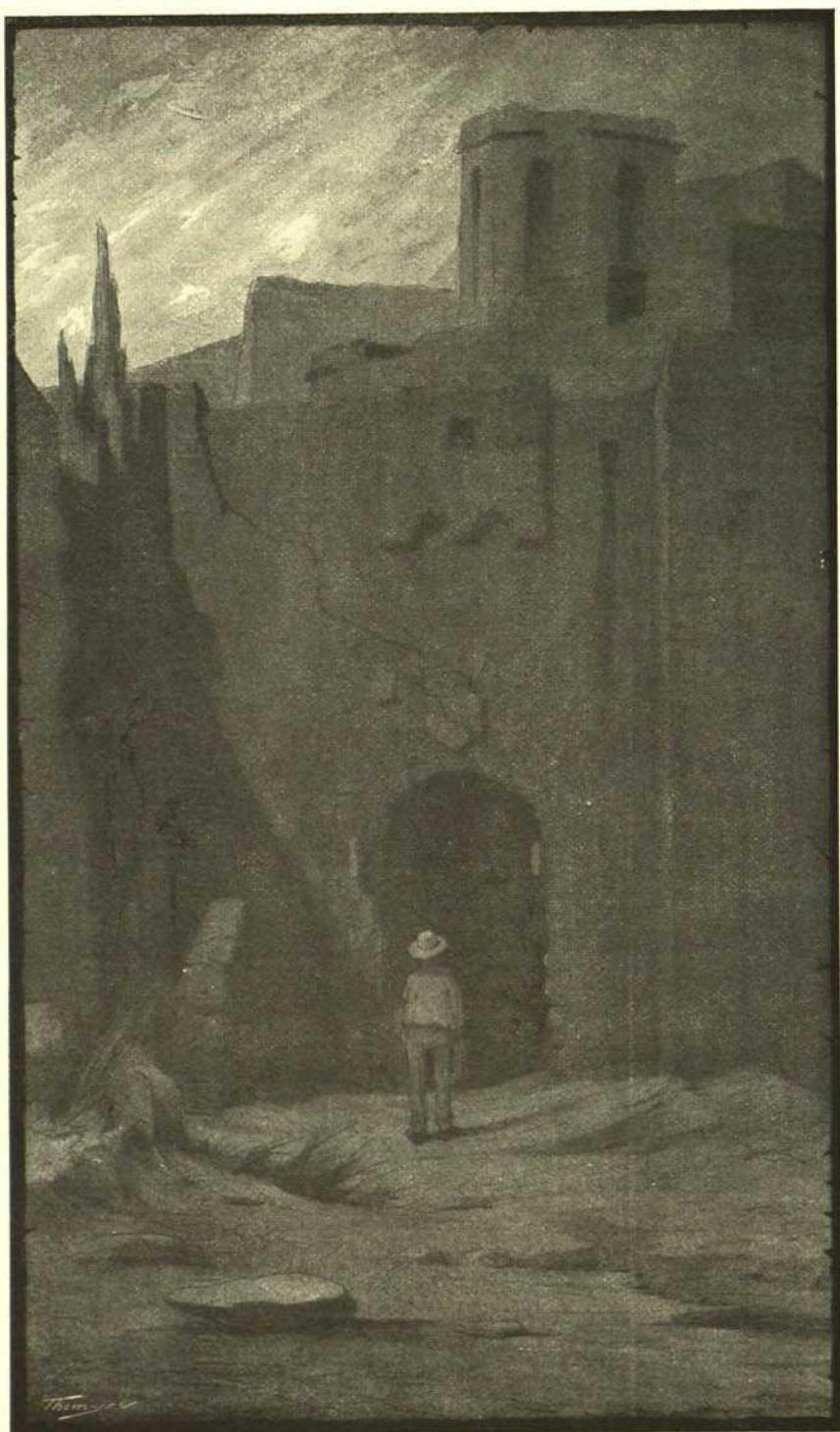
TECLA.—¿Y donchs?

JAUME.—Bo, no faltarà més! De cap manera! Y que no torni don Santiago, jo no'm moch d'aquí!

TECLA.—Tu mateix; com vulgas; ara las *Aves-Marias* y una *Salve* á la Mare de Deu. Vina, noy, vina. Au, tu també: y treute la gorra. (Tots, agenollats de cara á la capelleta, y á mitja veu, comensan el res.)

TECLA.—Deu vos salve María, plena sou de

gracia, el Senyor es ab vos, beneyta sou etc.

JAUME y XICO, casi no sentintse.—Santa Maria, mare de Deu, etc. (*Molta quietut; resan mentalment.*)

SANTIAGO, à dins.—Ros!!!

XICO.—Pare! (*Baixet.*) ¿Havéu sentit? Han cridat Ros!...

JAUME.—¿Vols dir?

TECLA.—¿Qué diu aquest?

JAUME.—Psst!!! Calléu!!! (*Tots escoltan.*)

SANTIAGO, à dins.—Ros!!! Jaume!!!

JAUME.—Vaja, es ell! No hi há cap dubte! Tu, noy: cuya, depressa; el fanal y'ls mistos; y tu, Tecla, més llenya al foch. ¿Ahónt es la manta?

TECLA.—Té, aquí tens això; encara val més. (*Dantli un mocador d'abrich.*)

JAUME.—Vingal! (*Prenent el mocador y penjantse la carrabina al coll.*) Au, Xico!

XICO.—Abla mullena no's vol encendrel! (*Ençen el fanal.*)

JAUME.—De qualsevol modol! ¿Portas el pito?

XICO.—May me'l descuydo. Això ja está ençés.

JAUME, *forsejant la porta, que no vol obrirse, y ab rabià.*—¿Qué té aquesta porta? Malehida siga! (*Obrintla de bat à bat ab gran furia.*) Apal apal No perdém temps! (*Mutis. Tot molt rápid.*)

ESCENA IV

TECLA.

Ay! Benehit siga Deu Nostre Senyor, y Sant Antoni gloriós! Vejam al cap de vall qué haurá estat això. Jo, si dech dir la veritat, encara no las tinch totas... Ha fet uns crits tan llastimosos, que m'han glassat el corl... Ara no sé qu'he fet dels lluquets... Ah! ja sé! Ves ahónt els he deixat... (*Sobre la taula.*) Si tota tremolo, y ni sé lo que'm faig!... Ditzós divendres, y ditzós don Santiago! Ja me'n recordaré d'aquesta diada!... Ja'ls sento: vejam. (*Arriban Santiago, apoyat en el Jaume, y Xico, que penja la carrabina y'l fanal, apagantlo.*)

ESCENA V

SANTIAGO, TECLA, JAUME y XICO.

JAUME.—Una cadira! Cuya, Tecla! Depressa! Segui, segui, y no tinga por! Ara ray, ja tots som à sopluit. Reposi y escalfis. Xico, un got del ranci; ves si hi há sucre. (*Xico omple l'got, posanthi sucre.*) ¿Vejam com ve? Encara me'l creya més mullat. ¿Vol abrigarse?

SANTIAGO.—No cal. (*Tornantli l'abrich.*)

JAUME.—¿Está això? (*Xico porta'l got, Jaume'l pren, y'l dona à don Santiago.*) Si es servit.

SANTIAGO.—Quánta molestia!

JAUME.—Y aral! ¿Vol callar? No faltaría més! Begui, begui.

SANTIAGO, *beu la meytat.*—Moltas gracias.

JAUME.—Que se l'acabi; això'l refará... (*Santiago acaba de beure.*) ¿En vol un altre?

SANTIAGO.—No, gracias, ja'n tinch prou.

JAUME.—Com vulga. ¿Y'l barret, y aquells trastos?...

SANTIAGO.—Quí sab hont paran.

JAUME.—Demàls trobarém. Tu, noy, porta la gorra.

SANTIAGO.—No, noy, no la portis. El cap més me l'estimo ben descubert: encara'm crema!

JAUME.—¿Li crema?

SANTIAGO.—Sí; y á fe, que ja'm creya no véuels may més.

JAUME.—¿Qué diu ara? ¿N'hi han fet alguna? Corren tants lladregots!...

SANTIAGO.—No, res de lladres; no he vist á ningú.

JAUME.—Y donchs, ¿qué li ha passat? ¿Com ha arribat d'aquesta manera?

SANTIAGO.—Jo ho sapigués!

JAUME.—¿Vosté no ho sab?

SANTIAGO.—No! Y fins comenso à creure que ni m'ha passat res, ni existeix una sombra de tot lo qu'he vist!

JAUME.—Ay! ay! Qu'es extrany!

TECLA.—¿Veus, tu? No l'atormentis, que no està bé!

JAUME.—Tecla! No comensém!

SANTIAGO.—¿Com deyan?

TECLA.—Pas res; sols que vosté va molt cansat, y naltres potser el molestem.

SANTIAGO.—De cap manera, ben al contrari. Sols que, si no'ls fa res, m'apartaré de la llar.

JAUME.—¿Sent massa calor?

SANTIAGO.—De la xemeneya baixa un ventot que no m'agrada.

JAUME.—Com vulga. ¿Y aquí? (*Portantli una cadira.*)

SANTIAGO.—Sí, aquí estich millor... (*Assentantshi.*) Però...

JAUME.—¿Qué li falta?

SANTIAGO.—¿Voldrfa tancar aquella porta, si os plau?

JAUME.—Prou. Tu, noy: ves, tanca.

XICO, *tancantla ab molta dificultat.*—Oy! costal... ¿Qué deu tenir? (*Deixant la porta mal tancada.*)

TECLA.—Ara ja hi som tots, gracia á Deu! Y'm sembla que ja es hora d'anar á dormir. Au, tu, Xico, cap al llit.

XICO.—No tinch pas son.

SANTIAGO.—Ni jo tampoch.

JAUME.—Y si dech dir la veritat...

SANTIAGO.—Donchs no's moguin encara, que'm farán companyía. Els necessito, necessito parlar, necessito contarlos lo que m'está passant.

JAUME.—¿Lo que li está passant? A fe de Jaume que no l'entench pas d'un borrhall, y que'm tarda'l sentirlo. (*A Tecla.*) Au, tu; seu, y muixoni. (*Tots asseguts, voltant á Santiago.*)

SANTIAGO.—Primer, voldría fervos una pregunta.

JAUME.—¿Una pregunta?... Vosté dirá.

SANTIAGO, *ab misteri.*—¿Sabéu qu'es por?

JAUME.—¿Por?

XICO.—Jo, sí. ¿Fa, mare?

TECLA.—Y jo també; massa; ni may!

SANTIAGO.—Donchs veus aquí tot lo que m'ha passat: he tingut por!

JAUME.—¿Voste?... ¿Y de qué?

SANTIAGO.—Encara no ho sé; de tot, y de res! Mes la he sentida, com may vos podréu imaginar!

JAUME.—Vejám, digui.

SANTIAGO.—A n'aixó vaig; mes son tantas las cosas que'm bullen dintre'l cap, que potser per molt que m'expliqui's costi d'entendrem.

JAUME.—De qualsevol modo; vosté ray, ja'n sab d'explicarse.

SANTIAGO.—Ho probarém.

JAUME.—Com hi há móñ, que'm té en cuydado!

TECLA.—Miri, ja tots l'escoltém.

JAUME.—Quan vulga, pot comensar.

SANTIAGO.—Ja sabéu qu'allá á mitja tarde he sortit, com tots els días, buscant impresions per aquests voltants; sols qu'avuy, en comptes de seguir la riera, he tirat per la esquerra bosch endins; y (cosa que no m'havia succehit may), m'he perdut, completament perdut, per uns camins pedregosos, desconeguts, extranyos y solitaris. Jo, distret, capificat, ab el pensament ben lluny d'aquest móñ, caminava á la ventura, quan al tombar un revol, y tot d'un sobte, m'criaren l'atenció unas parets rónegas, unas casas sense finestras, ni resquicias d'un forat, una torra ó campanar, y unas murallas altas, sólidas, imponentes, y negras com el mateix rocám que las aguantava.

TECLA.—¿Vol dir Tamarit?

SANTIAGO.—No sé; tant se val; per mi un lloch,

desconeigut. Comensava a fosquejar; mes la curiositat m'ha anat acostant fins a pochs passos d'un gran portal, l'únic per entrar en aquell lloc que tenia tot l'aspecte de ciutat abandonada. A la dreta, y ben apropi de las murallas, el cementiri, ab una creu de ferro com sobreposada; tombas, restos, runa, molts escardots, y un xipré mort. A la esquerra, res; res més que la immensa muralla, pesada, interminable, fins perdes y juntarse ab la roca verge. Sobre'l portal, un escut de pedra com partit per un llamp, y mitj esborradas per la mà del temps, paraulas incomprensibles. Allí, al peu d'aquelles murallas, devant d'aquell portal, he passat no sé quànt temps com clavat per forsa misteriosa. El lloc, l'ora, la soletat y la quietut, tot m'hi retenia. Per si, sense saber com ni per qué, m'he decidit, hi entrat... Ni mai! En mal'hora he tingut semblant pensament!...

TECLA.—Y ¿per qué hi entrava?

JAUME.—Ptss!!! Calla! Diga, diga.

SANTIAGO.—Havia sols traspassat el portal, y ja'm semblava tota una eternitat lo que del nostre món me separava. El cel de plom, espès y pesat, l'aire fat y corromput, la terra molla, negra y llisquenta, y de per tot un baf de sanch, una alé fétida, pudenta, que privava'l respirar... Allò era un abisme pahorós! Un misteri horrible! Sense darmen compte, m'vingueren a la memòria qüentos, historias, llegendas, y fins aquelles rondalles de bruixas y bruixots que cada

nit contéu aquí vora la llar. La nit avansava, comensava a ploure d'un modo extrany, las gotas que queyan semblavan bilis verinosa, y en el fanch tot podrit, m'hi enganxava com si la terra'm volgués xuclar. Després, tot silenci!... Y anava creixent de tal manera, que ni a mi mateix me sentia! Jo'm buscava y no'm trobava, com si l'enteniment m'anés fugint!... Y tot era negre, y no's veia res... quan ha comensat un soroll a sentirse, lluny, anantse acostant fins a convertirse en un tro terrible, ab un estrépit tan espantós, que tot tremolava, com si's partís la terra y'l cel s'enfonzés!... M'he quedat fretl glassat! sens anim per'avansar, ni coratje pera tornar enreral!... He tingut por!!!!... però tanta, qu'encara no sé ni puch entendre com n'he sortit; sols recordo que volia cridar y que no podía!... Y després corria, com may de la vida ningú ha correigut, mentres el vent encara m'empenyía y una sombra m'anava seguint!... Hauria jurat que m' perseguifan, que m' malehífan, ab veus apagadas y ays d'agonia, fantasmas y morts y espectres, tot aixecantse al darrera meul... Així, envoltat per la fosca, ab l'esma perduda, sens instint ni rahó, anava corrent, quan unes campanas sordas, tristas... y després vibrants, encara més m'esveravan... Eran unes campanas qu'aterra'l sentirlas y que may més s'olvidan; eran aquelles que tocan solas y en nits de difunts; eran las campanas de Barahona, que no més tocan quan tocan a morts!

TECLA.—Reyna Santíssima!!!

SANTIAGO.—Aquellas campanas, anantse acostant, per tot brandavan, per tot las sentia, fins dessota la terra, aquí dintre de l'ànima y adins del cervell, aixordantme, com ara las sento, com encara ressonan per tot!... (*La porta s'ha anat obrint molt à poch à poch, quedant en aquest instant tota oberta de bat à bat.*) ¿Sentiu?... ¿Sentiu?... (*Sentintse'l vent cóm brunzeix; després para.*)

TECLA.—Això es el vent. Tu, noy, tanca y posa la barra... y (*à Santiago*) no'n parlém més.

JAUME.—T'he dit que callis, y no'n interrompis! Don Santiago, vagi dihent: aquelles campanas...

SANTIAGO.—Aquellas campanas feyan horror y feres! Allò era un vèrtich! un vèrtich que'm feya corre topant à las foscas, arrapantme per tot, llensantme a singles y fossos, y fondos, mentres sérs invisibles me privavan el pas! Jo, sense voluntat ni conciencia, desatentat, cayent, y saltant, y sempre corrent, horas y horas y encara més temps, fins no poder més!... Després... ja no corria: sols caminava ab el pensament, com si tanta fatiga m'endormisqués à pesar meu... Després... no puch ara ferne memòria... ignoro lo que m'ha passat. Sota del porxo m'he trobat estés, mitj adormit, y... sols recordo unes pregàries que, poch à poch, m'han despertat... Erau vosaltres qu'estavau resant... Vos he cridat, heu acudit, y veus aquí lo que m'ha passat: l'esverament, la nit dels morts, els trons y'ls llamps, y lo demés... Superstició!

TOTS.—¿Superstició?...

SANTIAGO.—Més clar: porl... Tot por, y res més.

TECLA.—Reyna dels àngels! ¿Qué diu aquest home?

JAUME.—¿Por y res més? Però vosté no sab?...

SANTIAGO.—Lo que pot la por?...

TECLA.—No, sant cristià! No vol dir això.

SANTIAGO.—¿Donchs qué?

TECLA.—Lo que poden els morts.

SANTIAGO.—¿Els morts?

TECLA.—Y donchs, aquelles campanas?

XICO.—¿Y quan el cridavan?

SANTIAGO.—La malehida imaginació!

TECLA.—Desventurat! ¿Y encara ho dubta? Aquelles campanas las tocan els morts!

SANTIAGO.—Quina perfidial Dali ab els morts!

TECLA.—Vaya! Els morts, que pateixen olvidats pels vius, que'ls abandonan!

SANTIAGO.—Però això, vosaltres, ¿cóm ho sabéu?

TECLA.—Perque sí, perque aquí, y arreu, y sempre, tothom ho ha dit.

JAUME.—Això es ben veritat; y avuy encara tothom ho diu.

SANTIAGO.—Tothom ho diu; mes ¿qui ho ha vist?

TECLA.—Una que l'avia, Deu l'haja perdonada, semprens deya; una que ve d'allà de la velluria, quan els presents no eram nats; una que no li cal veure, que tot ho sab y que may s'erra.

SANTIAGO.—Ja sé qui es! Ja la conechl

JAUME y TECLA.—¿Vosté? (*Admirats.*)

SANTIAGO.—Jo, sí! Es una que may mor, qu'es infalible! que sempre impera, y... ¿sabéu cóm li diuhen?

JAUME y TECLA, molt baix.—¿Cóm? ¿Cóm?

SANTIAGO.—La Tradició!!!

TOTS, admirats y no entenentlo.—¿La Tradició?

TECLA.—La Tradició... ¿Qué voldrá dir?

(*Soroll com si truquessin ab un ferro. Tots sorpresos y aixecantse ab por.*)

JAUME.—Ay, ay! Han trucat!... ¿En aquesta hora? ¿Qui pot ser?... ¿Qui es?... ¿Qui hi ha?... Ja es extrany!... Ningú respón... ¿Qui es, preguntó? (*Despenjant la carrabina.*) Tu, noy, obra! (*Xico no's mou: té por.*) Aul!... Obra!

SANTIAGO.—Obriré jo. (*Treu la barra, obrint las dues portes de bat à bat. No's veu res, tot negre.*) Ningú!

JAUME.—¿Ningú?... (*Acostantshi.*) Ni vent... ni rastre.

SANTIAGO, cullint un golfo.—Mireulo'l rastre; ja'l tinch.

TOTS.—¿Qu'es?

SANTIAGO.—Aquest golfo qu'ha caygut. (*Dant-lo à Tecla.*) Veusaquí tot el misteri; y ja vos pensavau qu'eran els morts.

TECLA.—Y donchs vosté qué's pensava?

SANTIAGO.—Res: els nirvis ó'l meu cervell... el vent ó qualsevol cosa vista à través de preocupada imaginació.

JAUME.—Si l'entenç que'm pelin.

TECLA.—Ho veus cóm no está bo? Tu, noy, tanca y poshi la barra. (*Xico tanca y barra la porta. Tocan las dotze lluny y acompañadament.*)

SANTIAGO, espantantse.—¿Encara tocan?

JAUME.—Aquestas ray, no li fassin por, ben al contrari; son las campanas de la parroquia; tocan las dotze.

TECLA.—Donchs aprofitemho. Es l'última hora dels sants difunts. Tu, noy, vina y agenollemnos; y tu, Jaume, vina també. Es l'hora sagrada. L'últim Pare-nostre. (*Quan tots estan agenollats,*

diu a Santiago qu'ha quedat com atontat y pensat tu.) ¿Y vostè...

SANTIAGO, tornant en si.—Ah! sí! ja vaig. Cal confessarho: encara'nс domina la Tradició!!!

Això ho diu agenollantse, un xich apartat dels altres, que resan. Se senten las últimas y acompañadas campanadas de la parroquia llunyana, mentrens pausadament

CAU EL TELÓ

